

ФАВКУЛОДДА ВАЗИЯТЛАР ДАВЛАТ ТИЗИМИ ФАОЛИЯТИНИ МУВОФИҚЛАШТИРИШ ТАДБИРЛАРИ ВА УЛАРНИ ЯНАДА ТАКОМИЛЛАШТИРИШ МАСАЛАЛАРИ

Абдумансур Абдуазизович Турсунов

Ўзбекистон Республикаси Фавқулодда вазиятлар вазирлиги
Академияси ҳузуридаги Фуқаро муҳофазаси институти кафедра доценти

Хасанбой Мирзаевич Раззақов

Ўзбекистон Республикаси Фавқулодда вазиятлар вазирлиги
Академияси ҳузуридаги Фуқаро муҳофазаси институти 1-босқич магистранти

АННОТАЦИЯ

Мақолада махсус ваколатли орган Ўзбекистон Республикаси Фавқулодда вазиятлар вазирлигининг республика Фавқулодда вазиятларни олдини олиш ва бундай вазиятларда ҳаракат қилиш давлат тизими фаолиятини мувофиқлаштириш борасидаги асосий вазифа ва мажбуриятлари, уларни бажариш тадбирлари ҳамда бу борадаги мавжуд муаммолар ва уларнинг ечимлари бўйича илмий изланишлар махсули натижасидаги таклифлар ёритилган.

Калит сўзлар: фавқулодда вазият, олдини олиш, ҳаракат қилиш, баргараф этиш, мувофиқлаштириш, ваколатли орган, давлат тизими, бошқарув органлари, функционал ва ҳудудий қуйи тизимлар, ФВВ, ФВДТ.

ABSTRACT

In the article the specially authorized body of the Ministry of Emergency Situations of the Republic of Uzbekistan and the main tasks and responsibilities of coordinating the activities of the state system to act in such situations, the measures for their implementation, as well as proposals for the results of scientific research on existing problems and their solutions.

Keywords: emergency, prevention, action, response, coordination, competent authority, public system, governing bodies, functional and territorial subsystems, Ministry of Emergency Situations, State system of prevention and response to emergencies.

КИРИШ

Ўзбекистон Республикаси ўз мустақиллиги ва суверенитетини қўлга киритган илк кунлардан бошлаб, мамлакатимиз аҳолиси ва ҳудудларини табиий офатлар, техноген фалокатлардан муҳофаза қилиш бўйича ишончли ва самарали миллий тизимни яратиш устувор вазифалардан бирига айланди. Аҳолининг хавфсизлиги ва муҳофазаси давлат сиёсатининг асосий тамойили этиб белгиланди [1]. Республикамизда аҳолини ва ҳудудларни табиий ҳамда техноген хусусиятли фавқулодда вазиятлардан муҳофаза қилиш соҳасидаги давлат сиёсати, вазифа ва функциялари махсус ваколатли орган Фавқулодда вазиятлар вазирлиги (*кейинги матнларда – ФВВ деб юритилади*) ва кенг қўламли яхлит тизим Фавқулодда вазиятларни олдини олиш ва бундай вазиятларда ҳаракат Давлат тизими (*кейинги матнларда – ФВДТ деб юритилади*) орқали амалга оширилади [5,13].

АДАБИЁТЛАР ТАҲЛИЛИ ВА МЕТОДЛАР

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 1996 йил 4 мартдаги “Ўзбекистон Республикаси Фавқулодда Вазиятлар вазирлигини ташкил этиш тўғрисида”ги ПФ-1378-сонли Фармони ва Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 1996 йил 11 апрелдаги “Ўзбекистон Республикаси Фавқулодда вазиятлар вазирлигининг фаолиятини ташкил этиш масалалари тўғрисида”ги 143-сонли қарори билан Фавқулодда вазиятлар вазирлиги ташкил этилиб, вазирлик фавқулодда вазиятларнинг олдини олиш ва оқибатларини бартараф этиш ишларини амалга оширувчи ваколатли давлат бошқаруви органи эканлиги, ягона давлат сиёсатини ишлаб чиқиши ва амалга ошириши, ФВДТни ривожлантириши ва бошқарувини таъминлаши ҳамда ҳамкорликдаги ҳаракатларни мувофиқлаштириш функциялари қонун ҳужжатлари билан мустаҳкамланди [2,3,4]. Масалани ёритишда фалсафа ва мантиқ қонуниятларига, аналитик, синтез, социологик, таҳлилий усулларга таянилади.

МУҲОКАМА ВА НАТИЖАЛАР

ФВДТ бу - асосий мақсади ваколатига фавқулодда вазиятлардан муҳофаза қилиш масалаларини ҳал этиш кирадиган давлат бошқаруви органлари, маҳаллий давлат ҳокимияти органлари, хўжалик бирлашмалари ҳамда бошқа ташкилотлар томонидан тинчлик ва алоҳида даврда фавқулодда вазиятларнинг олдини олиш

ва бартараф этиш тадбирларини самарали ташкил этиш ва амалга оширишни таъминлаш учун ташкил этилган ва фаолият юритадиган бошқарув органлари, кучлар ва воситалардан иборат кенг кўламли яхлит тизимдир[2,13]. ФВВнинг энг муҳим вазифаларидан бири республика ФВДТ фаолиятини мувофиқлаштириш функциясидир, чунки вазирлик ўз махсус ваколатлари, мажбурият ва вазифаларини ФВДТ таркибига кирувчи вазирликлар, идоралар ва ташкилотлар, маҳаллий давлат ҳокимияти, ўзини-ўзи бошқариш ва хўжалик юритувчи бошқарув органлари билан биргаликда бажаради [12,13,15].

ФВВ ўз фаолиятидаги фавқулодда вазиятларни олдини олиш ва бундай вазиятлар содир бўлганда оқибатларини бартараф этиш чора-тадбирларини мувофиқлаштириш функциясини, яъни биргаликда тартибга солишни Ўзбекистон Республикаси Конституциясига, қонунларига, Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси палаталарининг қарорларига, Ўзбекистон Республикаси Президентининг фармонлари, қарорлари ва фармойишларига, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг қарорлари ва фармойишларига, Ўзбекистон Республикаси Бош вазири – Фуқаро муҳофазаси буйруқларига, Фавқулодда вазиятларни олдини олиш ва бартараф этиш Ҳукумат комиссияси йиғилиш баёнлари ва режалари, шунингдек бошқа қонун ҳужжатларига асосан амал оширади [14].

ФВВ томонидан ФВДТ, унинг қуйи тизимлари ва бўғинлари фаолиятини ташкил этиш, аҳолини ва ҳудудларни фавқулодда вазиятлардан муҳофаза қилиш бўйича уларга белгиланган вазифаларни ўз вақтида ва самарали бажарилишини мувофиқлаштириш тадбирлари ФВДТнинг тегишли республика, маҳаллий, объект даражалардаги бошқарув органлари билан биргаликда амалга оширилади[11]. ФВВнинг республика ФВДТ, унинг қуйи тизимлари ва бўғинлари фаолиятини мувофиқлаштириш борасидаги асосий чора-тадбирлари қуйидагилар:

ФВДТни ривожлантириш ва бошқарувини таъминлаш;

ФВДТ таркибига кирувчи бошқарув органлари, кучлар ва воситалар фаолиятини (ҳаракатини) тартибга солиш ва самарали ҳамкорлигини ташкил этиш;

иқтисодиёт объектларининг фавқулодда вазиятлардаги фаолияти барқарор-лигини оширишга қаратилган тадбирларни тайёрлаш, ўтказиш ва тартибга солиш бўйича чора-тадбирлар ва мақсадли илмий-техника дастурлар ишлаб чиқиш;

халқ билан, биринчи навбатда, вояга етмаганлар ва ёшлар билан мулоқотни кенгайтириш ва кучайтириш, фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари

ва фуқаролик жамиятининг бошқа институтлари билан фавқулодда вазиятларнинг олдини олиш ва бартараф этиш соҳасида ўзаро ҳамкорликни таъминлаш;

фавқулодда вазиятлар ҳавфи юзага келганда ёки содир бўлганда аҳолини автоматик тарзда хабардор қилиш тизими яратилишини ҳамда локал ва объект даражасида хабар бериш тизими ишларини ташкил этиш;

қутқарув хизматларини, қутқарув тузилмаларини ташкил этиш, тайёрлаш ва доимий шай ҳолда бўлишини, фавқулодда вазиятларни тезкорлик билан бартараф этиш ва тугатиш ишларини амалга ошириш;

зилзила, кўчки, сел, сув босиши, сув тошқини, қор кўчкиси ва бошқа табиий офатлар, шунингдек техноген хусусиятли авария ва ҳалокатларни назорат қилиш ва прогнозлаш тизимининг ривожлантириб бориш;

фавқулодда вазиятлар юз бериши мумкин бўлган ҳавфли ҳудудлардан аҳолини эвакуация қилиш, шунингдек уларга янги яшаш жойларида зарур бўлган ижтимоий-маиший шароитлар яратилишини ташкиллаштириш;

ҳудудий фавқулодда вазиятлар бошқармалари (бўлимлари) тезкор навбатчилар гуруҳи билан давлат ва хўжалик бошқаруви органлари, объектлар ва бошқа ташкилотлар навбатчи диспетчерлик хизматлари ўзаро ҳамкорлигини таъминлаш;

фавқулодда вазиятлар ва ёнғинларни бартараф этиш ҳамда тезкор чегаралаш ишларини ўтказишга мўлжалланган тўғридан-тўғри ва тезкор буйсунувдаги ёнғин-қутқарув хизматлари ва бўлинмаларини ташкил этиш, тайёрлаш ва улардан фойдаланишда услубий раҳбарлик қилиш ва улар фаолиятини белгилаш;

фавқулодда вазиятларнинг олдини олиш ва уларни бартараф этиш бўйича Ҳукумат комиссияси қарорлари ва топшириқлари бажарилишини ташкил этиш;

давлат ва хўжалик бошқаруви, маҳаллий давлат ҳокимияти органлари, ташкилотларнинг ҳалокатлардан жабрланган ёки уларнинг оқибатларини бартараф этишда иштирок этган фуқароларни ижтимоий-иқтисодий, ҳуқуқий ва тиббий жиҳатдан муҳофаза қилиш бўйича фаолиятини тартибга солиш.

ФВДТ фаолиятини мувофиқлаштириш ва ҳаракатларини режалаштиришга ташкилий-методик раҳбарлик қилиш ФВВ марказий аппарати, ҳудудий бошқармалари ва маҳаллий бўлимлари томонидан республика ва идоравий ҳаракат қилиш режалари, маҳаллий давлат ҳокимияти органлари ва объектларнинг ҳаракат қилиш режалари, шунингдек, ФВДТнинг барча даражаларида ўзаро ҳамкорликда ҳаракат қилиш режаларига асосан амалга оширилади[12]. ФВДТнинг яхлит бир бутунлигида бошқарув, ўзаро ҳамкорлик ва ҳамжиҳатлик бўлмас экан, унинг ваколатлари, мақсад ва вазифаларини амалга ошириш, аҳоли ҳаётини хавфсизлиги, фуқаро муҳофазаси ва фавқулодда вазиятларни бартараф этишга тайёргарлик соҳасида ягона давлат сиёсатини амалга ошириб бўлмайди. ФВДТнинг яхлит бир бутунлиги, бошқаруви, ҳамкорликдаги ҳаракатлари ва уларнинг биргаликда тартибга солиш жиҳатлари унинг таркибий тузилиши ва фаолият кўрсатиш режимларида яққол намоён бўлади[13].

ФВВ томонидан ФВДТ, унинг қуйи тизимлари ва бўғинлари фаолиятини мувофиқлаштириш тадбирлари Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 1 июндаги «Фавқулодда вазиятларнинг олдини олиш ва уларни бартараф этиш тизими самарадорлигини тубдан ошириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги

ПФ-5066-сон Фармони билан тасдиқланган ФВДТни янада ривожлантириш бўйича комплекс чора-тадбирлар Дастурига асосан босқичма-босқич амалга оширилмоқда. Ва албатта Янги Ўзбекистон ислохотлари даврида хусусан, 2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегияси вазифаларига мувофиқ, фавқулодда вазиятларнинг олдини олиш ва уларни бартараф этиш чора-тадбирлари самарадорлигини янада ошириш мақсадида, ФВДТни такомиллаштиришнинг энг муҳим йўналишлари белгиланди ҳамда бир қатор ижобий ва самарали ишлар бажарилиб, натижаларга эришилди[6].

Шунингдек, Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2022 йил 28 январдаги ПФ-60-сон Фармони билан тасдиқланган “2022-2026 йилларга мўлжалланган Янги Ўзбекистоннинг Тараққиёт стратегиясида ва Тараққиёт стратегиясини «Инсон қадрини улуғлаш ва фаол маҳалла йили»да амалга оширишга оид Давлат Дастурида устувор йўналишлар, мақсадлар ва вазифаларда фавқулодда вазиятларнинг олдини олиш ва бартараф этишнинг самарали тизимини яратиш чора-тадбирларини белгиланганлиги ФВДТни янада

такомиллаштиради ва ривожлантиради[7]. Сўнгги йилларда ФВВ томонидан Ҳаракатлар стратегияси асосида мамлакатимизда табиий ва техноген хусусиятли фавқулодда вазиятларнинг олдини олиш ва уларни бартараф этиш, ёнғин хавфсизлиги, сейсмик кузатувлар ҳамда сув объектларида фуқароларнинг ҳаёти ва соғлиғини муҳофаза қилиш бўйича бир қатор ҳуқуқий, ташкилий, илмий-техник, иқтисодий ва ижтимоий чора-тадбирлар амалга оширилди бироқ, амалга оширилган ижобий ишлар билан бир қаторда, фавқулодда вазиятларнинг олдини олиш ва ёнғин хавфсизлигини таъминлаш борасида қатор муаммоли масалалар ҳам мавжуд[9].

Хусусан, ФВДТ таркибига кирувчи давлат бошқаруви органлари, хўжалик бирлашмалари, маҳаллий давлат ҳокимияти органлари ва бошқа ташкилотлар томонидан фавқулодда вазиятларга сабаб бўлувчи потенциал манбаларни барвақт аниқлаш, улар бўйича тизимли кузатув ҳамда назоратни ташкил этиш ва амалга ошириш борасидаги ишлар талаб даражасида йўлга қўйилмаган. Шунингдек фавқулодда вазиятлар хавфи юзага келганда ёки содир бўлганда аҳолига белгиланган муддатларда тўлиқ хабар бериш ва маълумот етказишнинг автоматлаштирилган тизими ташкил этилмаган;

айрим ташкилотлар ва объектларда фуқаро муҳофазаси ҳамда ёнғин хавфсизлиги бўйича мутахассис лавозимлари жорий этилмаган ёки ушбу вазифалар бошқа шахслар зиммасига юклатилмаган. Бу эса ўз навбатида мазкур ташкилотлар ва объектларда фавқулодда вазиятларнинг олдини олиш, содир бўлганда оқибатларини бартараф этиш тадбирларини талаб даражасида ташкил этилмаслигига олиб келмоқда;

ФВДТ куч ва воситаларининг фавқулодда вазиятларни бартараф этиш ишларини амалга ошириш учун махсус қутқарув асбоб-аппаратлари ҳамда шахсий ҳимоя воситалари билан таъминланганлик даражаси паст ҳолатда;

аҳолини фавқулодда вазиятлардан муҳофаза қилиш, олдини олиш ва содир бўлганда аҳолини тўғри ҳаракат қилишга тайёрлаш бўйича кўрилаётган чоралар, шунингдек корхоналар, ташкилотлар ва муассасаларда, хусусан маҳаллаларда олиб борилаётган тарғибот-ташвиқот ишлари етарли даражада эмас;

ишлаб чиқариш ва иқтисодиёт объектларида “Фавқулодда вазиятларнинг олдини олиш ва бартараф этиш бўйича ҳаракатлар режалари”, “Объектнинг фаолияти барқарорлигини ошириш режалари”, фавқулодда вазиятлар масалалари бўйича бошқа ҳужжатларни ишлаб

чиқиш, юритиш ва уларда белгиланган тадбирларни бажариш сифатига етарли даражада эътибор қаратилмаган;

ФВДТ хизматлари ва тузилмаларининг моддий-техник таъминотини янада яхшилаш, ўқув ва техник базасини модернизация қилиш, шахсий таркибнинг самарали ишлаши учун муносиб шарт-шароитлар яратилмаган;

фавкулодда вазиятларнинг олдини олиш ва бартараф этишни ташкил қилиш ва амалга оширишнинг барча босқичларида замонавий ахборот-коммуникация технологияларини кенг тадбиқ этишга эришилмаган;

ФВДТ куч ва воситаларида асосий қуйи ва бошланғич ўрин тутувчи маҳалла фуқаро муҳофазаси йиғма гуруҳларини ташкил этиш, жамлаш ва улар шахсий таркибини ўқитиш-тайёрлаш тадбирларига маҳаллий ва ўзини ўзи бошқариш органлари томонидан ҳанузгача етарли даражада эътибор қаратилмаган.

Ушбу муаммоларнинг ечими бўйича олиб бориладиган илмий изланишлар махсули натижасида мамлакатимиз аҳолиси ва ҳудудларини табиий ва техноген хусусиятли фавкулодда вазиятлардан муҳофаза қилиш бўйича ташкил этилган ФВДТ фаолиятининг самарадорлигини оширишга хизмат қилади.

Юқорида билдирилган ФВВнинг республика ФВДТ, унинг қуйи тизимлари ва бўғинлари фаолиятини мувофиқлаштириш борасидаги мавжуд муаммоларни ечими сифатида қуйидагилар чораларнинг кўрилиши таклиф этилади:

биринчидан, ФВДТ таркибига кирувчи бошқарув органлари томонидан ишлаб чиқиши ва юритилиши (ижро этилиши) лозим бўлган меъёрий - раҳбарий ҳужжатлар рўйхати, намунаси ва уларга қўйиладиган талабларни ишлаб чиқиш;

иккинчидан, фавкулодда вазиятларни бартараф этиш учун заҳиралар яратишни молиялаштиришни Молия вазирлиги томонидан аниқ смета ва улушларда ҳар йил учун ҳамда барча давлат ва хўжалик бошқарув органлари учун мажбурийлиги белгиланиши, ташкилот(объект)ларда эса заҳиралар яратишни ўз хўжалик ҳисобидан молиялаштириш механизмини ва қонунда тақиқланмаган бошқа манбааларни йўналтириш тартибини белгилаш бўйича меъёрий ҳужжатлар ишлаб чиқиш ҳамда молиявий фонд ва заҳиралар ташкил этиш масаласини илғор хорижий тажрибалардан келиб чиқиб, қайта кўриб чиқиш;

учинчидан, ФВДТ таркибидаги хизматлар ва иқтисодиёт объектларининг маҳаллий бошқарув органларида фавқулодда вазиятлар ва фуқаро муҳофазаси бўйича мутахассис штат бирликларини жорий этиш, бошқа қуйи бўғин ва тармоқларда ишчи-ходимларга ушбу вазифаларни бажаришни юклаш, мутахассис сифатида тайинлаш тартибини аниқ белгилаш ҳамда уларга қўшимча вазифа бажарганлиги учун ҳақ тўлаш ёки рағбатлантириш масалаларини тартибга солиш, ҳуқуқий-меъёрий асослантириш;

тўртинчидан, ФВДТ таркибидаги хизматлар ва иқтисодиёт объектларига фавқулодда вазиятлар ва фуқаро муҳофазаси бўйича мутахассисларни (масъул шахсларни) тайинлашни (штат/штатдан ташқари) фавқулодда вазиятлар бошқармалари (бўлимлари) билан келишилган ҳолда амалга ошириш тартибини жорий этиш, тайинланган ишчи-ходимларнинг тайёргарликдан ўтиш даврийлигини ва мажбурийлигини белгилаш ҳамда уларни фавқулодда вазиятлар бошқармалари (бўлимлари) томонидан даврий шаҳодатлашдан ўтказиб бориш;

бешинчидан, “Маҳалла фуқаро муҳофазаси” тизими тузилмалари йиғма гуруҳларни тегишли шахсий таркиб билан амалда тўлиқ жамлаш ва уларни сақлаб туриш учун имтиёз, рағбат ва мукофотлар эга бўлишларини тарғиб қилиш, МФЙ томонидан рағбатлантириш, тақдирлаш ёки имтёзлар қўллаш чораларини кўриш;

йиғма гуруҳларни жамлашда, яшаш жойидан (МФЙдан) узоқда, ташқарида бўлган, истиқомат қилмайдиган, бошқа ҳудудларда ўқиш, иш ва меҳнат билан банд бўлган фуқароларни киритилишини олдини олиш мақсадида, доимий МФЙда бўладиган (истиқомат қиладиган) хусусан, шу МФЙни ўзида меҳнат ва иш фаолият билан шуғиланадиган муносиб фуқароларни жалб этишга эришиш;

йиғма гуруҳларни белгиланган моддий техник воситалар билан таъминлашда маҳаллий бюджет, хомийлик, хайрия ва бошқа қонун билан тақиқланмаган манбалардан шакиллантириш ишларини МФЙлар томонидан амалга ошириш;

олтинчидан, аҳолини фавқулодда вазиятлардан муҳофаза қилиш, уларни бундай вазиятларда тўғри ҳаракат қилишга тайёрлаш, тарғибот-ташвиқот ишлари сифати, самарадорлиги ва кўламни ошириш мақсадида, бу борадаги тадбирларга ахборот технологиялари, инновация, оммавий ахборот воситалари, таълим тизими ва

жамоат институтларини янада кенг жалб этиш ҳамда улар имкониятларидан тўлақонли фойдаланиш.

ХУЛОСА

ФВДТ фаолиятини мувофиқлаштириш соҳасидаги мавжуд муаммоларни бартараф этиш мақсадида, норматив-ҳуқуқий ҳужжатларни такомиллаштириш, аҳолини ва ҳудудларни фавқулодда вазиятлардан муҳофаза қилиш ҳамда ёнғин хавфсизлигини таъминлаш тадбирларининг ўз вақтида ва сифатли бажарилишини тизимли мониторинг қилиб бориш, аҳолини фавқулодда вазиятлар ва ёнғинлардан муҳофазаланиш, уларни бундай вазиятларда тўғри ҳаракат қилишга тайёрлаш мақсадида корхоналар, ташкилотлар ва муассасаларда, шунингдек маҳаллаларда олиб бориладиган тарғибот-ташвиқот ишларининг кўламини кенгайтириш зарур ҳисобланади. ФВДТ фаолиятини самарали мувофиқлаштириш тадбирларини қайд этиб ўтилган мавжуд муаммоларни ҳамкорликда бартараф этиш чораларини кўриш ҳамда бошқарув ва назорат тадбирларини биргаликда етарли даражада, ҳар томонлама ва замонавий ташкил этганда муваффақиятли таъминлаш мумкин.

REFERENCES

1. Ўзбекистон Республикаси Конституцияси. – Т.: “Ўзбекистон”, 2014.
2. Ўзбекистон Республикасининг “Аҳолини ва ҳудудларни табиий ҳамда техноген хусусиятли фавқулодда вазиятлардан муҳофаза қилиш тўғрисида”ги Қонуни.
3. Ўзбекистон Республикасининг “Фуқаро муҳофазаси тўғрисида”ги Қонуни.
4. Ўзбекистон Республикасининг “Фавқулодда ҳолат тўғрисида”ги Қонуни.
5. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Ўзбекистон Республикаси Фавқулодда вазиятлар вазирлигини ташкил этиш тўғрисида”ги 1996 йил 4 мартдаги ПФ–1378-сон Фармони.
6. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Фавқулодда вазиятларнинг олдини олиш ва уларни бартараф этиш тизими самарадорлигини тубдан ошириш чора - тадбирлари тўғрисида”ги 2017 йил 1 июндаги ПФ-5066-сонли Фармони.
7. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “2022-2026 йилларга мўлжалланган Янги Ўзбекистон Тараққиёт стратегияси тўғрисида”ги 2022 йил 28 январдаги ПФ-60-сонли Фармони.

8. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Фавқулодда вазиятлар тузилмалари фаолиятини янада такомиллаштириш бўйича ташкилий чоратадбирлари тўғрисида”ги 2019 йил 10 апрелдаги ПҚ-4276-сонли Қарори.
9. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Қонунчилик палатасининг 2021 йил 16 августдаги 1293-V-сонли Қарори.
10. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг “Ўзбекистон Республикаси Фавқулодда вазиятлар вазирлигининг фаолиятини ташкил этиш масалалари тўғрисида”ги 1996 йил 11 апрелдаги 143-сонли Қарори.
11. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг “Фавқулодда вазиятларни олдини олиш ва уларни бартараф этиш бўйича Хукумат комиссияси ва ҳудудий комиссиялар тўғрисидаги Низомларни тасдиқлаш ҳақида”ги 2017 йил 19 июлдаги 525-сонли Қарори.
12. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг “Ўзбекистон Республикаси Фавқулодда вазиятлар вазирлиги Низомини тасдиқлаш ҳақида”ги 2017 йил 9 августдаги 606-сонли Қарори.
13. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг “Ўзбекистон Республикаси Фавқулодда вазиятларнинг олдини олиш ва бундай вазиятларда ҳаракат қилиш давлат тизимини янада такомиллаштириш тўғрисида”ги 2020 йил 26 августдаги 515-сонли Қарори.
14. Ўзбекистон Республикаси Фавқулодда вазиятлар вазирлиги Фуқаро муҳофазаси институти “Аҳоли ва ҳудудларни фавқулодда вазиятлардан муҳофаза қилишнинг ҳуқуқий асослари (меъёрий-ҳуқуқий ҳужжатлар тўплами) Тошкент, I-том 2007й, 175 б; II-том 2018 й, 368 б; III-том 2019 й 368 б.
15. Ўзбек тилининг изоҳли луғати. 2-жилд. – Тошкент: “Ўзбекистон миллий энциклопедияси” Давлат илмий нашриёти, 2006 й. 406-б.

